

Bevezetés

A tárgy lényege, hogy olyan zoonózis veszélyekre irányítsa a figyelmet, amelyek ellen tudatosan védekeznünk kell, mert ismeretük sem biztosít teljes védelmet. Szükséges az alapvető ismeretek elsajátítása a megbetegedések csökkentésére.

Fogalom

A parazitizmus nem rendszertani, hanem ökológiai fogalom. 1852. Parazitának azokat az állatokat nevezik, amelyek egy másik állat testében annak táplálékából élnek.

Modernebben:

A parazitizmus az élősködőnek a gazdaszervezettel fennálló egyoldalú fiziológiás függőségét, a parazitának a gazdaszervezet anyagcseréjével való összefonódását, a két partner tér- és időbeli testkontaktus kapcsolatát jelenti.

Taxonok

Mikrooragnizmusok okozta zoonózisok

- Vírusok

- Baktériumok

Gombák okozta zoonózisok

Állati életmódú egysejtűek (heterotróf protozoa)

- Ostorosok, állásosok (Sarcocystis)

^ Amőbák

- Csillós egysejtűek (Ciliophora)

- Obligát parazita egysejtűek, spórások (Sporozoa)

^ Sejtélősködő spórások (Coccidioromorpha)

^ Vérhólyag spórások (Haemosporina)

Féregfertőzések (Helminthiasisok)

- Laposférgek (Platyhelminthes)

^ Métélyek (Trematoda)

^ Galandférgek (Cestodes)

- Fonálférgek (Nematoda)

- Buzogányfejűek (Acanthocephala)

Emberen és emberben élő rovarok (Insecta)

Csoportosítás

Méret szerint

Mikroparaziták: vírusok, baktériumok, mikrogombák, egysejtűek

Makroparaziták: férgek, atkák, rovarok...stb.

Helyzetük szerint

Ektoparaziták: testfelületen, kültakarón

Endoparaziták: gazda testében (bél, szerv, sejt, vér)

Időbeliség szerint

Obligát: csak élősködő életmódra képesek

Fakultatív: más fejlődési útra is képesek

Ontogenetikus fejlődés szerint

Abiofenetikus: fejlődés egy része a külvilágban (víz, talaj)

Biofenetikus: köztigazdában fejlődnek

Organogenotipikus: egész életciklus a gazdaszervezetben

További taxonok

Métélyek

- Epemétélyek (Opisthorchiidae)

- Törpemétélyek (Fasciolidae) ?

- Lándzsásmétélyek (Dicrocoelidae)

- Sünmétélyek (Troglorematidae)

- Párosmétélyek (Schistosomatidae)

Galandférgek

- Szívógödrös galandférgek (Pseudophyllidea)

Fonálférgek

- Talajféreg alkatúak (Rhabditida)

- Sztröngilis alkatúak (Strongylina)

- Hegyesfarkú gilisztaszerűek (Oxyuridea)

- Orsógilisztaszerűek (Ascaridoidea)

- Kétajkú fonálférgek (Spirurida)

By PannaTamara

Published 12th June, 2023.

Last updated 12th June, 2023.

Page 1 of 4.

Sponsored by CrosswordCheats.com

Learn to solve cryptic crosswords!

<http://crosswordcheats.com>

Vírus - Veszétség (rabies)

Kórokozó: Rhabdoviridae - Lyssavírusok - Rabiesvírus

Elterjedés: Kozmopolita

Vektorok: kutyák, macskák, rókák...stb.

Fertőzés: A fertőzött állatban a kórokozó az idegsejtekhez kötődik, és óránként 3mm-es sebességgel a központi idegrendszerbe vándorol. A motorikus sejtekben zárványokat hoz létre. Az agysejtek roncsolása után a nyirokrendszerbe kerül, majd a nyálmirigybe ahol a szaporodás folytatódik. Az emberbe fertőzött állat harapásával, karmolásával juthat. (Lappangási idő 10 nap - 3 hónap)

Tünetek: Izomrángás, remegés, láz, erős izzadás, nyelési zavarok, fokozott szomjúság, nehézlégzés, fulladás. Letalitása 100%-os.

Védekezés: Gyógyíthatatlan betegség. Aktív immunizálással védekezünk ellene. (Pasteur)

Baktérium - Pestis

Kórokozó: Yersinia pestis

Elterjedés: 14. században Ázsiából került Európába. Napjainkban vannak pestis góccok Afrikában és Dél-Amerikában.

Vektorok: Valamennyi vadon élő rágcsálóban tünetmentesen előfordul. Az ember körüli rágcsálók viszont megbetegednek és elpusztulnak. A baktérium terjesztésében a rágcsálók ektoparazitái játszanak szerepet (patkánybolha).

Fertőzés: Az ember a patkánybolhák révén fertőződhet meg.

Tünetek: Három formája van

Mindegyiknél fellép magas láz, eszméletzavar.

- Bubópestis: a nyirokcsomók megduzzadnak, idővel elfeketednek, és bűzös, gennyes váladék képződése mellett kifakadnak. Mortalitás 25-40%

- Septikaemiás pestis: az előző szövődménye. A kórokozók a véráramba kerülnek, bőr és bélvérzéseket okoznak. Mortalitás 100%

- Tüdőpestis: cseppfertőzéssel terjed. Szúró mellkasi fájdalom és véres köpet. Mortalitás 100%

Védekezés: A pestis a vesztegzár kötelezettség alá eső betegségek közé tartozik. Fő feladat a betegség behurcolása elleni védekezés.

Gomba - Pneumocystosis

Kórokozó: Pneumocystis jiroveci

Elterjedés: Kozmopolita, hazánkban igen ritka.

Fertőzés: A betegség terjesztésének módja nem ismert. Előfordul vad és háziállatok, valamint ember tüdejében.

Tünetek: Gammaglobulin hiányos újszülöttek betegségek okozója. Az immunhiányos felnőttek is nagy számban fertőződnek meg ezzel, és gyakori az általa kiváltott tüdőgyulladás. Egészséges immunrendszerű felnőttek tünetmentesen viselik a jelenlétét. Lázat, nehézlégzést, fulladást, szárazköhögést okoz.

Védekezés: A betegség korai orvosi kezelése. Kezelés nélkül a mortalitás csecsemőknél 20-50%, immunhiányos felnőtteknél 100%.

Egysejtű - Malária

Kórokozó: Plasmodium fajok (lázállatka)

Elterjedés: É 40° D 29° közötti területek. Mo-n sikerült felszámolni, de behurcolt esetek előfordulnak.

Vektorok: Fajspecifikusak, végleges gazdáik mindig csípőszúnyogok, köztigazdák lehetnek hüllők, madarak és emlősök is.

Fertőzés: A fertőzött szúnyog nyálával bekerülnek a sporozoitok az ember vérébe, eljutnak a májig, ahol befűrik magukat. A májban gömbölyded formájúvá alakulnak, többszörösen osztódnak és hosszúkás, mozgékony merozoitokká válnak. Ebben a formában hatolnak a vvt-be. Ott tovább növekednek és szaporodnak (merogonia). Ez a folyamat meghatározott időszakonként ismétlődik, majd a merozoitok ivarsejté alakulnak (gametogonia). A gametocytákat szívja fel a szúnyog. Az emésztőcsatornájában a párosodást követően mozgékony, diploid zigóta (ookinéta) képződik. A gyomorfalat átfúrva a gyomor külső falán kötőszöveti tokkal körül zárt, mozdulatlan oociszta jön létre. Az itt zajló sporogonia eredményeképpen haploid sporozoiták szabadulnak ki, amik a nyálmirigybe kerülnek. Harmadnapos malária - Plasmodium vivax (48 óra)
Negyednapos malária - Plasmodium malariae (70 óra)

By PannaTamara

Published 12th June, 2023.

Last updated 12th June, 2023.

Page 2 of 4.

Sponsored by CrosswordCheats.com

Learn to solve cryptic crosswords!

<http://crosswordcheats.com>

Egysejtű - Malária (cont)

Trópusi hideglelés - Plasmodium falciparum (szabálytalan láz)

Tünetek: A vörösvértestekből kirajzó merozoitok miatt a vvt szétesik, és kijutnak a vérplazmába toxikus anyagok (piretogen toxinok, hemolitikus toxinok), és lázrohamot okoznak. A P. falciparum esetében gyakran elzárják a fertőzött vvt-ek a kapillárisokat, ami az agyban halálos.

Védekezés: Szúnyogcsípések elkerülése, plasmodiumok elleni gyógyszerek. Régóta használják láz csillapítására a kinint. A szúnyogállomány csökkentése (mocsarak lecsapolása, inszekticidek alkalmazása, szúnyogirtó fogasponty elszaporítása, steril hím kísérlet). Részleges védelmet ad a sarlósejtes anémia, mert a plasmodium nem tud behatolni a vvt-be, és nem tud kialakulni hemolitikus anémia.

Métely - Dicrocoeliasis

Kórokozó: Lándzsás métely (Dicrocoelium dendriticum)

8-10 mm, főként juhok élősködője, ritkán emberben is előfordul.

Elterjedés: Kelet-Európa és a Közel-Kelet.

Fertőzés: A petéi a gazdaállat ürülékével kerülnek a szabadba. Köztes gazdái szárazföldi csigák és a Formica nembe tartozó hangyák. (A májmételytől eltérően a redia lárvá stádium kimarad!) A cercáriák a csiga légzőüregebe vándorolnak, ott betokozódnak. A csiga nyálkaurkot képez köréjük. A beburkolt lárvák elhagyják a köztigazdát, és megtapadnak valamilyen növényen (vagy tárgyon). A lárvák a hangyák testébe kerülve, a potrohukban telepednek meg. Ott ismét betokozódnak, majd a hangya agyához közel beágyazódnak, és megbénítják a rágóizmokat. A hangya egy fűszál végén rögzíti magát, ezzel megkönnyítve a végleges gazda szervezetébe jutást. Beteg állat májának elfogyasztásával kerülhet az emberbe..

Tünetek: Májtáji fájdalmak, hasmenés, láz.

Védekezés: Mivel ritka a megbetegedés, nem szükséges speciális védekezés. (Ne együnk juh máját)

Galandféreg - Taeniasis

Kórokozó: A Tainiidae család két faja, a simafejű galandféreg (Taenia saginata) és a horgasfejű galandféreg (Taenia solium). Kifejlett állapotban csak az ember belében élősködnek.

Elterjedés: Kozmopolita, de hazánkban csak ritkán fordulnak elő. (USA-ban a simafejű gyakori)

Fertőzés: Az ember által a széklettel ürített ízekbe zárt peték kiszabadulnak. A peték hathorgas lárvát tartalmaznak. A lárvák a köztigazdák belében kelnek ki. (Horgasfejű - sertés, simafejű - szarvasmarha) A vérárammal szétterjednek a testükben. A harántcsíkolt izomzatban borsókalárvákká fejlődnek. Ha az ember borsókás húst fogyaszt, a vékonybelében az epeváladék feloldja a burkot, és egy scolex kezdemény szabadul ki, ami megtapad a bélfalon. 2-3 hónap után "ivaréretté" válik, azaz végső testízei leválnak a petékkal, és a szabadba ürülnek.. Cysticercosis: Előfordulhat, hogy a horgasfejű galandféreg petéi vissza kerülnek az emberbe. Ebben az esetben az ember központi idegrendszerében képeznek borsókalárvát, ami miatt nagy a halálozási arány.

Tünetek: Inkább kellemetlen, mint veszélyes. A féreg irritálja a nyálkahártyát, hasi fájdalmakat, hányingert, hasmenést étvágytalanságot okoz. Esetek nagy részében az egyetlen panasz az ízek ürülése.

Védekezés: Közfogyasztásra kerülő húsok állatorvosi ellenőrzése. Mivel a borsóka hő hatására elpusztul, alapos átsütés vagy főzés csökkenti a fertőzés veszélyét.

Fonálféreg - Enterobiasis

Kórokozó: A hegyesfarkú bélgiliszta vagy cérnagiliszta (Enterobius vermicularis)

Elterjedés: Világszerte (hideg és mérsékelt övekben a leggyakoribb bélp parazita)

Fertőzés: Emberről emberre terjed. Főleg iskoláskorú gyerekeknél van jelen. A szervezetbe orálisan jutnak a peték. A duodenumban fejlődnek ki, ahonnan a vastagbélbe vándorolnak. Útjuk során ivaréretté válnak. Leggyakoribb megtelepedési helyek a vastagbél, végbél, féregnyúlvány. Megtermékenyítés után a hím elpusztulnak, de olyan szorosan tapadnak a bélfalhoz, hogy csak véletlenül sodródhatnak ki. A nőstények mozgékonyak. Petéiket a végbélnyílás redőibe rakják (10000).

By PannaTamara

Published 12th June, 2023.

Last updated 12th June, 2023.

Page 3 of 4.

Sponsored by CrosswordCheats.com

Learn to solve cryptic crosswords!

<http://crosswordcheats.com>

Fonálféreg - Enterobiasis (cont)

A peték néhány órán belül fertőzőképesek. **Tünetek:** Anusztáji viszketés, sápadtság, rossz étvágy, vakbélgyulladás.

Védekezés: Ha az ember nem fertőzi vissza magát, 3 hónapon belül magától elmúlik a fertőzés. (aszpecifikus és enterális fertőzésekre érvényes intézkedések)

Rovar - Rühesség (scabies)

Kórokozó: Rühátka (Sarcoptes scabiei)

Elterjedés: Kozmopolita

Fertőzés: A bőr vékony helyein, testhajlatokban fúrja magát az ember testébe. Emberről emberre terjed. A fertőzés veszélye nagyobb, ahol zsúfoltan laknak, és az alapvető tisztálkodás nincs biztosítva. A nőstény atka a bőr alatt készíti járatait, ollószerű csáprágóival és emésztőváladékával károsítja a bőrszövetet. 5 mm hosszú járatot rág, amely kívülről vékony sötét vonalnak tűnik. A külső nyílás sötétebb, a másik végen látható fehér pont az atka teste. 20-50 petét rak le az atka a járatba, majd elpusztul. **Tünetek:** Kínzó viszkető érzés. A vakarástól bőrelváltozások.

Védekezés: Atkák és peték elpusztítása. Alsónemű és ágynemű magas hőfokon való mosása. Gyógyhatású krémek használata.

By PannaTamara

Published 12th June, 2023.

Last updated 12th June, 2023.

Page 4 of 4.

Sponsored by CrosswordCheats.com

Learn to solve cryptic crosswords!

<http://crosswordcheats.com>